

การปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการของสำนักปรัชญาฮูในตำราเรียนภาษาจีน ระดับชั้นประถมศึกษา : กรณีศึกษาตำราชุดหว่าเหวินตู้เปิ่น หนพเก้า สิริทรานนท์*

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

The Cultivation of Confucianism's Five Constant Virtues in Primary Chinese Language Textbooks: A Case Study of the Hua Wen Du Ben Series

*Noppakao Sirintranon**

Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 17 July 2025

Revised 24 August 2025

Accepted 3 September 2025

คำสำคัญ

ปรัชญาฮู

คุณธรรม 5 ประการของสำนักปรัชญาฮู

ตำราเรียนภาษาจีน

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

การปลูกฝังคุณธรรม

* Corresponding author

E-mail address:

noppakao.s@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ศึกษาการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ ของสำนักปรัชญาฮู (五常) ได้แก่ เหวิน (仁) อี้ (義) หลี่ (禮) จื่อ (智) และซิ่น (信) ผ่านบทเรียนในตำราเรียนภาษาจีนระดับชั้นประถมศึกษา ชุดหว่าเหวินตู้เปิ่น (華文讀本) จำนวน 12 เล่ม ที่ใช้ในประเทศไทยช่วงทศวรรษที่ 1960 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลไทยกำกับดูแลการเรียนการสอนภาษาจีนอย่างเข้มงวด การศึกษานี้ใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า คุณธรรม 5 ประการ ของปรัชญาฮูปรากฏในบทเรียนของตำราชุดดังกล่าวรวม 144 บท คิดเป็นร้อยละ 50 ของบทเรียนทั้งหมด โดยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เน้นการปลูกฝังด้านมนุษยธรรมและความสุภาพเรียบร้อย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เริ่มปลูกฝังคุณธรรมครบทั้ง 5 ประการ สำหรับในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 พบบทเรียนด้านความชอบธรรมมากเป็นพิเศษ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ตำราเรียนชุดดังกล่าวนอกจากทำหน้าที่ถ่ายทอดภาษาจีนแล้ว ยังเป็นเครื่องมือปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ ของสำนักปรัชญาฮูที่ผู้แต่งแบบเรียนมุ่งปลูกฝังให้แก่ผู้เรียนที่เป็นเยาวชนระดับชั้นประถมศึกษาอีกด้วย

Keywords:

Confucianism,
 five constant virtues,
 Chinese textbooks,
 critical discourse analysis,
 moral education

Abstract

This research investigates the cultivation of Confucius' Five Constant Virtues (五常) through lessons in the 12-volume Huawen Duben (華文讀本) series of primary Chinese textbooks used in Thailand during the 1960s—a period when the Thai government imposed strict control over Chinese language education. The study employs Fairclough's (1995) framework of Critical Discourse Analysis as its analytical approach. The findings reveal that the Five Constant Virtues—Ren (仁), Yi (義), Li (禮), Zhi (智), and Xin (信)—appear in 144 lessons, accounting for 50 percent of the total lessons in the series. The textbooks for Grade 1 emphasize cultivating Ren and Li, while those for Grade 2 gradually incorporate all five virtues. Notably, lessons focusing on Yi are particularly prevalent in Grades 3 and 4. The study highlights that, beyond language instruction, the Huawen Duben series also served as a medium for instilling Confucius' Five Constant Virtues in young learners.

1. บทนำ

ในช่วงทศวรรษ 1960 การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลอย่างเข้มงวด ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายชาตินิยมและความกังวลต่ออิทธิพลของคอมมิวนิสต์ ความพยายามในการกลืนกลายทางวัฒนธรรมของรัฐบาลไทยส่งผลให้มีการนำมาตรการจำกัดโรงเรียนสอนภาษาจีนมาใช้ ซึ่งความตึงเครียดในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนนั้นเริ่มมีมาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 ดังที่ Suzuki (1996, p. 211) ให้ข้อมูลว่า รัฐบาลเริ่มเข้ามาควบคุมการเรียนภาษาสอนภาษาจีนอย่างเป็นทางการด้วยพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 กำหนดให้โรงเรียนจีนต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการศึกษาของไทย ซึ่งจำกัดการสอนภาษาจีนให้อยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 4 และกำหนดให้ภาษาไทยเป็นสื่อการสอนหลัก นอกจากนี้เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิรมย์ (2550, น. 100) ยังได้กล่าวว่า ภายใต้การบริหารของนายกรัฐมนตรีแปลก พิบูลสงคราม บรรยายภาพการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยทวีความตึงเครียดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากความเคลือบแคลงระแวงระวังว่าโรงเรียนจีนเหล่านั้นอาจเข้ากับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้โรงเรียนจีนหลายแห่งต้องปิดตัวลง และโรงเรียนที่เหลือต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่เข้มงวด รวมถึงการควบคุมดูแลหลักสูตรและข้อกำหนดการรับรองครูสอนภาษาจีนอย่างใกล้ชิด

Zeng (2023, p. 15) กล่าวว่า ในปี ค.ศ. 1939 รัฐบาลได้จำกัดจำนวนชั่วโมงเรียนภาษาจีนในโรงเรียนจีนให้เหลือเพียง 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์เท่านั้น และหนังสือเรียนภาษาจีนที่ใช้ในโรงเรียนเหล่านั้นต้องได้รับการอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ หนังสือจะต้องไม่มีเนื้อหาเน้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม หรืออุดมการณ์ทางการเมืองของจีน นโยบายนี้ส่งผลให้เนื้อหาในตำราและแนวทางการศึกษาแบบจีนดั้งเดิมถูกกีดกันในระบบการศึกษาของไทย อนึ่ง แม้จะมีข้อจำกัดเหล่านี้ ชุมชนชาวจีนก็พยายามรักษามรดกทางภาษาและวัฒนธรรมของตนไว้ผ่านการศึกษานอกระบบ

หนังสือเรียนภาษาจีนเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญในการเรียนการสอนภาษาจีนที่กระทรวงศึกษาธิการเข้ามาควบคุมดูแล เช่น ตำราชุดหว่าเหวินตู่เปิ่น¹ (華文讀本)² มีการบรรจุเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทยลงในตำราชุดนี้ เพื่อหลอมรวมลูกหลานชาวจีนให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ขณะเดียวกันเนื้อหาในตำราชุดดังกล่าวยังคงความเป็นจีนที่แฝงคุณธรรมของปรัชญาขงจื๊อไว้ เช่น ความกตัญญูตงเวที ความเคารพผู้อาวุโส และความซื่อสัตย์ทางศีลธรรม ซึ่ง T. Wang (2019) ได้กล่าวว่า หนังสือเรียนชุดนี้จึงไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นสื่อการสอนภาษาเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังหลักจริยธรรมและเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในหมู่นักเรียนจีน-ไทยอีกด้วย

¹ ชื่อตำรา “หว่าเหวินตู่เปิ่น” ผู้วิจัยสะกดตามต้นฉบับ ส่วนการถอดเสียงคำศัพท์ภาษาจีนอื่น ๆ ในบทความวิจัยนี้ อ้างอิงตามเกณฑ์การถอดถอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักษรวิธไทย โดยคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน (พ.ศ. 2543)

² ผู้วิจัยเลือกใช้ตัวอักษรจีนตัวเต็ม (The Traditional Chinese Character) ตามการเขียนที่ปรากฏบนตำราชุดหว่าเหวินตู่เปิ่น

แม้ว่าจะมีงานศึกษาด้านประวัติศาสตร์การศึกษาภาษาจีนในประเทศไทย และตำราเรียนภาษาจีนในบริบทไทยอยู่บ้าง แต่ยังขาดการศึกษาที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์การปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ ของปรัชญาหฺงในตำราเรียนจีนระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะตำราเรียนภาษาจีนชุดหฺวาเหวินตุ้เป็นที่ใช้ในช่วงทศวรรษ 1960 ซึ่งสถานการณ์ของบ้านเมืองในช่วงดังกล่าวเป็นช่วงที่รัฐบาลเข้ามาควบคุมอย่างใกล้ชิด การสอนภาษาต่างประเทศย่อมหลีกเลี่ยงได้ยากที่จะมีการผสมผสานข้อมูลเชิงวัฒนธรรมของชาติเจ้าของภาษานั้น ความท้าทายจึงตกไปสู่ผู้แต่งตำราที่จะต้องนำเสนอเนื้อหาเพื่อพัฒนาภาษาจีนและความรู้ที่เกี่ยวข้องให้ผู้เรียนอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการปลูกฝังความรู้ปรัชญาหรือคุณธรรมให้กับผู้เรียนระดับประถมศึกษาในสถานการณ์ดังกล่าวอาจจะไม่สามารถสอนได้อย่างตรงไปตรงมา ดังนั้นผู้แต่งตำราจึงต้องสอดแทรกความรู้เรื่องคุณธรรมเข้าไปในบทเรียนอย่างแยบยล เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และซึมซับการใช้ภาษาและคุณธรรมไปพร้อมกัน ด้วยเหตุนี้ตัวบทเรียนเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญยิ่ง

การวิเคราะห์ตัวบทเพื่อค้นหาสิ่งที่ผู้แต่งสอดแทรกไว้ในบทเรียนนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง ซึ่งเครื่องมือที่จะสามารถวิเคราะห์เพื่อค้นหาสิ่งที่แฝงอยู่ในบทเรียนได้เป็นอย่างดีคือ แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis: CDA) ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) เนื่องจากกรอบแนวคิดดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสิ่งที่แฝงอยู่ในตัวบท กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบทเรียนกับการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ ให้แก่ผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 4 ฉะนั้น บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ ของปรัชญาหฺงผ่านบทเรียนในตำราเรียนภาษาจีนระดับประถมศึกษา ชุดหฺวาเหวินตุ้เป็น (華文讀本) ด้วยแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

2. แนวคิด ทฤษฎี

2.1 คุณธรรม 5 ประการ ของปรัชญาหฺง

คุณธรรม 5 ประการ หรือ อู่จั้ง (五常) เป็นแนวคิดด้านคุณธรรมสำคัญในปรัชญาหฺงที่ใช้สอนมนุษย์ให้มีหลักคุณธรรมเพื่อการดำรงชีวิตอย่างวิญญูชนมาอย่างช้านานตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมา ซึ่งแนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมจีนและแนวคิดทางศีลธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงอย่างกว้างขวาง ซึ่งคุณธรรม 5 ประการ ประกอบด้วย เหริน (仁) อี้ (義) หลี่ (禮) จื้อ (智) และซิ่น (信) อนึ่ง คำนิยามของคุณธรรมแต่ละประการ มีการตีความอย่างหลากหลาย ผู้วิจัยยึดตาม พื้นฐานคุณธรรมสี่ประการของเม้งจื้อ จากตัวบทที่ปรากฏในคัมภีร์เม้งจื้อ บทก่งซุนฉั่ว (ภาคต้น) (《孟子・公孫丑上》) (Mencius, n.d.) กล่าวคือ

孟子曰：...惻隱之心，仁之端也；羞惡之心，義之端也；辭讓之心，禮之端也；是非之心，智之端也。人之有是四端也，猶其有四體也。....

เมิ่งจื่อกล่าวว่า “...ความเกรงกลัวและละอายในการทำร้ายผู้อื่น คือจุดเริ่มต้นและสัญญาณของ “ความเมตตา” (仁); ความละอายในการกระทำชั่วของตนเอง และความรังเกียจต่อความชั่วของผู้อื่น คือจุดเริ่มต้นและสัญญาณของ “ความชอบธรรม” (義); การมีจิตใจที่ต่อมตน ไม่โอ้อวดแม้การทำดีของตน คือจุดเริ่มต้นและสัญญาณของ “จารีต” (禮); ความสามารถในการแยกแยะผิดชอบชั่วดี คือจุดเริ่มต้นและสัญญาณของ “ปัญญา” (智)

สำหรับ “ซิน” (信) หมายถึง ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ การรักษาสัจจะ ปรากฏในคัมภีร์หลุนอี่ว ในหลายแห่ง ก่อนที่ต่งจิงซู่จะกำหนดให้ “ซิน” เป็นหนึ่งในคุณธรรม 5 ประการ

อนึ่ง ความหมายภาษาไทยของคุณธรรมทั้ง 5 ประการ ผู้วิจัยเลือกใช้คำดังนี้

(1) เหริน คือ เมตตาธรรม การุณยธรรม

(2) อี้ คือ ครรลองธรรม

(3) หลี่ คือ จารีต

(4) จื่อ คือ ปัญญา

(5) ซิน คือ สัจจะ³

สำหรับที่มาของคุณธรรม 5 ประการ สามารถย้อนไปที่คุณธรรม 3 ประการ ที่ขงจื่อให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวด ได้แก่ “เหริน อี้ หลี่” ดังปรากฏในคัมภีร์หลุนอี่ว บรรพเหยียนยวน (《論語・顏淵》) ว่า “สำรวจตนฟื้นฟูจริยานั้นคือเมตตาธรรม” (“克己復禮為仁”) (อมร ทองสุก, 2566, น. 270) จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของคุณธรรม 3 ประการ กล่าวคือ การควบคุมความปรารถนาของตนได้หรือรักษาดนให้อยู่ในครรลองธรรมได้และปฏิบัติตนตามจารีตได้ คือ เมตตาธรรม คุณธรรม 3 ประการนี้ ได้ใช้สืบทอดกันมาช้านานและเป็นส่วนหนึ่งในคุณธรรม 5 ประการ

เมิ่งจื่อนักปราชญ์คนสำคัญของปรัชญาสำนักขงจื่อเพิ่มแนวคิดเรื่องปัญญาหรือ “จื่อ” ผสมรวมกับคุณธรรม 3 ประการ ดังเดิมเป็น “ซื่อเตอ” (四德) หรือคุณธรรม 4 ประการ เพื่อให้มนุษย์มีปัญญามาสามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดีและสามารถวิเคราะห์สถานการณ์แล้วนำคุณธรรมที่เหมาะสมมาใช้ได้ ซึ่งมีบันทึกในคัมภีร์เมิ่งจื่อ บรรพกงซุน (《孟子・公孫丑上》) ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

ภายหลังต่งจิงซู่ (董仲舒) ขุนนางและนักปราชญ์คนสำคัญในสมัยพระเจ้าฮั่นอู่ตี้ (141-87 ปีก่อนคริสตกาล) ช่วงฮั่นตะวันตก ได้เพิ่มคุณธรรม “ซิน” หรือ “สัจจะ” เข้าไปประกอบกับหลักคุณธรรม “ซื่อเตอ” ข้างต้นจนกลายเป็นคุณธรรม 5 ประการหรือ “อู่ฉิง” ดังปรากฏในคัมภีร์ซุนชิวฝานลู่ของต่งจิงซู่ (《董仲舒・春秋繁露》) แม้จะมีการกล่าวถึง “อู่ฉิง” คัมภีร์ต่าง ๆ ของปรัชญาขงจื่อก่อนต่งจิงซู่ แต่ในวงวิชาการยอมรับว่าเขาเป็นคนแรกที่อธิบายถึงเรื่องนี้ได้อย่างเป็นระบบ โดยต่งจิงซู่ (Dong, n.d.) ได้เชื่อมโยงคุณธรรมแต่ละประการให้เข้ากับความรู้และแนวคิดต่าง ๆ เช่น เรื่อง “อู่ฉิง” (五行) หรือธาตุทั้งห้า (ไม้ ไฟ ดิน ทอง น้ำ) เรื่อง “อู่กวน” (五官) หรือขุนนางทั้งห้า ผู้คนจึงเห็นคุณค่าและความสำคัญของคุณธรรม

³ มีนักวิชาการหลายท่านแปลความหมายคุณธรรม 5 ประการนี้ ไว้ตรงกันและแตกต่างกันในรายละเอียดบางประการ สำหรับงานวิจัยนี้อ้างอิงความหมายจากการแปลของกนกพร นุ่มทอง ในหนังสือ “เรื่องเล่า “อี้” (ครรลองธรรม) เรียบเรียงโดยซุจวินหยวน (2564, น. 10)

5 ประการ ที่เป็นพื้นฐานของศาสตร์ต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของธรรมชาติครอบคลุมไปจนถึงการออกแบบ บ้านเมืองและบรรทัดฐานของกฎระเบียบในสังคม

2.2 ทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ

แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis: CDA) โดย แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) มองว่าวาทกรรมมิใช่เพียงถ้อยคำหรือข้อความ แต่เป็น “วิถีปฏิบัติทางสังคม” (social practice) ซึ่งแฝงอยู่กับอำนาจ อุดมการณ์ และคุณค่าทางสังคมเช่นกัน โดยแฟร์คลัฟ เสนอกรอบ การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ไว้ 3 มิติ ได้แก่

(1) การวิเคราะห์ตัวบท (Text Analysis) คือ การวิเคราะห์การเลือกใช้คำ สำนวน โครงสร้าง ประโยค

(2) การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discursive Practice) คือ การวิเคราะห์การผลิตตัวบท และการตีความตัวบทหรือข้อความในบริบทนั้น ๆ

(3) การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคม (Social Practice) คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง วาทกรรมกับอำนาจ อุดมการณ์ และโครงสร้างทางสังคม

ในบริบทของตำราเรียนระดับประถมศึกษา เนื้อหาในตำราเรียนหาใช่เพียงสื่อการเรียนการสอน ภาษาเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างอัตลักษณ์ และปลูกฝังแนวคิดต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนได้ ตั้งแต่วัยเยาว์ การศึกษานี้จึงเลือกใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟเป็นกรอบ วิเคราะห์หลัก เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมที่เชื่อมโยงกับคุณธรรม 5 ประการ ในตำราเรียนภาษาจีนชุด หวาเหวินตุ่เป็น โดยมีการนำแนวคิดทางด้านอรรถศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์เข้ามาบูรณาการ กล่าวคือ การวิเคราะห์จะมุ่งไปที่คำศัพท์ในบทเรียนที่เชื่อมโยงถึงคุณธรรม 5 ประการ และเนื้อหาในบทนั้น ๆ มี บริบทอย่างไร เช่น ตัวละครในบทเรียนเป็นใคร มีความสัมพันธ์กันอย่างไร วัตถุประสงค์ของข้อความ คืออะไร เป็นการกล่าวเตือน แนะนำ ขอร้องหรืออื่น ๆ มีความหมายแฝงใดหรือไม่ มีการใช้ภาษาที่แสดงถึง ความสุภาพหรือไม่ เหล่านี้สามารถสะท้อนและเชื่อมโยงถึงจุดมุ่งหมายของผู้แต่งตำราที่จะปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ ให้กับนักเรียนโดยเป็นลำดับอย่างไร แต่งานวิจัยนี้ไม่สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง วาทกรรมหรือตัวภาษาในบทเรียนกับสภาพสังคมที่เป็นผลจากการสอนคุณธรรม 5 ประการได้ เนื่องจากระบบการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยยกเลิกการใช้ตำราชุดหวาเหวินตุ่เป็นนานแล้ว

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ ของปรัชญาหฺรู ได้แก่ “เหริน อี้ หลี่ จื่อ และซัน” ที่ปรากฏในบทเรียนของตำราเรียนภาษาจีนระดับประถม ชุดหวาเหวินตุ่เป็นของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการจำนวน รวม 12 เล่ม โดยแบ่งเป็นตำราสำหรับ นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 ถึง 4 ระดับชั้นปีละ 3 เล่ม ซึ่งแต่ละเล่มประกอบด้วยบทเรียนจำนวน 24 บท รวมจำนวนบทเรียนของตำราทั้งชุดได้เป็น 488 บท การวิเคราะห์ตัวบทด้วยกรอบแนวคิดวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ดำเนินการโดยวิเคราะห์คำศัพท์และเนื้อหาในแต่ละ

บทเรียน หากมีความเชื่อมโยงกับคุณธรรม 5 ประการ ประการใดให้น้ำหนักความถี่การปรากฏ 1 คะแนน ดังตารางที่ 1 ที่แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์ต่อไปนี้

ตารางที่ 1

จำนวนครั้งที่ปรากฏของคุณธรรม 5 ประการในบทเรียน

บทที่	เหริน	อี	หลี่	จื่อ	ซิ่น
1	1				
2	1				
3			1		
4	1		1		
...	...	...	...	...	...
24	1	1	1		
รวมคะแนน	15	2	14	1	1

หมายเหตุ. หากคำศัพท์หรือข้อความที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมประการข้อใดข้อหนึ่งปรากฏในบทเรียนเดียวกันมีมากกว่า 1 คำ/ข้อความ จะนับคะแนนเพียง 1 คะแนนเท่านั้น

สำหรับการพิจารณาน้ำหนักคะแนนวิเคราะห์จากคำศัพท์และข้อความที่เชื่อมโยงกับคุณธรรมแต่ละประการ ดังตัวอย่างที่แสดงในตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2

ตัวอย่างการวิเคราะห์คำศัพท์และข้อความ

คุณธรรม	ตัวอย่างคำศัพท์	ตัวอย่างข้อความ
เหริน	รัก 愛 คำเรียกญาติ/บุคคลต่าง ๆ	ข้อความที่เกี่ยวข้องกับความรักต่อบุคคล เช่น ฉันรักพ่อ 我愛爸爸 รักพี่น้อง 愛弟兄
อี	อดทน 耐勞 ระมัดระวัง 謹慎	ข้อความที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ เช่น ขยันศึกษา 勤讀書 เห็นคุณค่าของเวลา 愛惜光陰
หลี่	แสดงความเคารพ 敬禮	ข้อความที่เกี่ยวข้องกับการทักทาย เคารพผู้อาวุโส เช่น แสดงความเคารพพ่อแม่ 向爸爸妈妈行礼
จื่อ	ฉลาด 聰明	ข้อความที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาหรือการใช้ความคิด เช่น เรื่องโจชงซึ่งน้ำหนักช้าง 曹冲稱象
ซิ่น	ซื่อสัตย์ 誠實	ข้อความที่เกี่ยวข้องกับความจริงใจและการรักษาคำพูด เช่น ทำได้อย่างที่พูด 說到做到

ขั้นตอนสุดท้ายวิเคราะห์ภาพรวมและแนวโน้มการเน้นคุณธรรมแต่ละประการในแต่ละชั้นปีจากคะแนนรวมของคุณธรรมนั้น ๆ เพื่อสะท้อนถึงแผนการสอนคุณธรรม 5 ประการ ให้กับนักเรียน

4. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเชิงสถิติ โดยแบ่งการนำเสนอเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ ตัวอย่างคำศัพท์และข้อความที่เชื่อมโยงกับคุณธรรม 5 ประการ และข้อมูลเชิงสถิติของจำนวนบทเรียนกับคุณธรรม 5 ประการที่ปรากฏในตำราแต่ละระดับชั้น

4.1 ตัวอย่างคำศัพท์และข้อความที่เชื่อมโยงกับคุณธรรม 5 ประการ

ตัวอย่างคำศัพท์และข้อความที่เชื่อมโยงกับคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ “เหริน อี้ หลี่ จื่อ และชิน” ตามลำดับ

4.1.1 เหริน (เมตตากรุณา กรุณาธรรม)

(1) บทที่ 1 พ่อแม่ (爸爸媽媽) ในเล่ม 1 ตอนต้น ป. 1

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2509ก, น. 1)

爸爸, 媽媽。我愛爸爸, 我愛媽媽。

พ่อ แม่ ฉันรักพ่อ ฉันรักแม่

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏคำว่า รัก ที่แสดงถึง “เหริน” หรือเมตตากรุณา ในระดับข้อความมีข้อความว่า “ฉันรักพ่อ” “ฉันรักแม่” ที่สะท้อนถึงหลักอันพึงปฏิบัติของบุตรต่อบิดามารดาหรือคนในครอบครัว

(2) บทที่ 14 ต้าเหินยนตอบจดหมาย (大年回信) ในเล่ม 2 ตอนกลาง ป. 2

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2509ข, น. 40)

親愛的爸爸: 收到您的信, 知道您已平安的到了清邁, 我們全家很高興。我們家裏, 人人都好, 我每天用心讀書, 用心寫字, 我和弟妹們, 都聽媽媽的話, 努力做個好孩子。希望您早一天回家, 我們都來車站接您。敬祝旅安!

兒 大年 敬上 十月九日

คุณพ่อที่รัก พ่อเราได้รับจดหมายของท่าน ก็รู้ว่าท่านถึงเชียงใหม่อย่างปลอดภัยแล้ว พวกเราทั้งครอบครัวยินดีเป็นอย่างมาก สมาชิกในครอบครัวสบายดีทุกคน ผมตั้งใจอ่านหนังสือทุกวัน ตั้งใจเขียนหนังสือผมและน้อง ๆ เชื่อฟังคุณแม่ มุ่งมั่นเป็นเด็กดี หวังว่าท่านจะได้กลับบ้านเร็วขึ้นอีกวัน พวกเราจะไปรับท่านที่สถานีขนส่ง ด้วยความเคารพและขอให้เดินทางปลอดภัย

ลูกชาย ต้าเหินยน (วันที่ 9 เดือน 10)

ตัวอย่างข้างต้นการขึ้นต้นจดหมายด้วยความเคารพต่อพ่อ คือ “คุณพ่อที่รัก” แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับ “เหริน” หรือเมตตาธรรมที่มีต่อบุคคลสำคัญในครอบครัวเช่นเดียวกับตัวอย่างข้างต้นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

- (3) บทที่ 14 ช่วยเหลือผู้อื่น (幫助別人) ในเล่ม 3 ตอนปลาย ป. 3
(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2519ก, น. 44)

一個蛋販，背著一簍雞蛋，走得累了。想把簍子放下來休息一下。但是簍子很重，恐怕一失手，碰破了雞蛋。正在這時，兩個小學生跑來，對他說：“朋友，別慌，我們來幫助你！”說著立刻幫助蛋販，把他肩上的簍子，輕輕放在地上。蛋販很感激。說道：“承你兩位小朋友幫忙，我不知怎樣報答你們才好！”兩個小學生回答說：“這很容易的，如果你看見別人遇到困難，你也立刻去幫忙他，那就是等於報答我們了。”

พ่อค้าไข่คนหนึ่ง แบกไข่ไก่ 1 ลัง เดินจนเหนื่อยแล้ว เขาอยากจะวางลงแล้วพักสักครู่ แต่ลังหนักมาก เขากลัวว่า ถ้าพลาดนิดเดียว ไข่จะแตกหมด ณ ขณะนั้น มีเด็กนักเรียน 2 คนวิ่งมา พุดกับเขาว่า “สหาย ไม่ต้องกังวลไป พวกเรามาช่วยท่านแล้ว” ขณะพุดก็รีบช่วยพ่อค้าไข่ทันที เอาลังที่อยู่บนบ่าของเขาวางลงบนพื้นด้วยความระมัดระวัง พ่อค้าไขรู้สึกซึ่งใจ พุดว่า “ต้องขอบคุณเด็ก ๆ ทั้งสองคนที่ช่วยเหลือ ฉันไม่รู้จะตอบแทนพวกเธออย่างไรดี” นักเรียนทั้งสองตอบว่า “เรื่องน่ายามมาก หากท่านพบเห็นผู้อื่นที่กำลังลำบาก ท่านก็เข้าไปช่วยเหลือเขา นั่นก็เป็นการตอบแทนพวกเราแล้ว”

ข้อบท “ช่วยเหลือผู้อื่น” และเนื้อหาในบทนี้สะท้อนถึง “เหริน” หรือเมตตาธรรม-กรุณาธรรมโดยผ่านการร้อยเรียงเรื่องราวการช่วยเหลือผู้ที่ประสบกับความยากลำบากด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน นอกจากนี้ยังส่งต่อความช่วยเหลือให้บุคคลอื่น ๆ ในอนาคตอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญาขงจื๊อที่ปรากฏในคัมภีร์หลุนอี่ว บรรพยงเหย (《論語・雍也》) ที่ว่า “เพราะอันเมตตาชนนั้นไซ้ หากประสงค์ให้ตนได้ยืนหยัด ก็จักต้องให้ผู้อื่นได้ยืนหยัด” (夫仁者！己欲立而立人，己欲達而達人) (อมร ทองสุก, 2566, น.190-191)

- (4) บทที่ 1 พระคุณบุพการี (父母恩) ในเล่ม 4 ตอนปลาย ป. 4
(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2519ค, น. 1)

最難報答父母恩，父母恩情海洋深！自小養我到長大，吃盡苦費盡心！我當孝順勸大奉，使我父母常歡心。最難報答父母恩，父母恩情海洋深！自小養我到長大，告誡諄諄期望殷！我當敦品求學問，立志做個好國民。

พระคุณพ่อแม่ยากจะทดแทน พระคุณพ่อแม่ลึกซึ้งดังมหาสมุทร เลี้ยงดูฉันมาตั้งแต่เล็กจนเติบโตใหญ่ ตรากตรำลำบาก อดทนด้วยความรักและห่วงใย ฉันต้องกตัญญู เชื่อฟังท่านอย่างจริงใจ ทำให้พ่อแม่มีความสุขเสมอ พระคุณพ่อแม่ยากจะทดแทน พระคุณพ่อแม่ลึกซึ้งดังมหาสมุทร เลี้ยงดูฉันมาตั้งแต่เด็กจนเติบโตใหญ่ พร่ำสอนด้วยความรัก คัดหวังในตัวฉันอย่างจริงใจ ฉันจะตั้งใจเรียน ฝึกอบรมบ่มนิสัย และตั้งปณิธานปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป

ตัวอย่างจากบทเรียนระดับ ประถมศึกษาปีที่ 4 นี้สะท้อนให้เห็นการปลูกฝัง “เหริน” หรือเมตตาธรรมที่มีต่อผู้มีพระคุณในครอบครัวคือ พ่อแม่

สรุปได้ว่า การปลูกฝัง “เหริน” ให้กับนักเรียนนั้นเริ่มจากการทำให้นักเรียนรู้จักมีเมตตาและกรุณาต่อบุคคลในครอบครัว บุคคลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในบริบทต่าง ๆ ตลอดจนสรรพสัตว์และธรรมชาติ

4.1.2 อี (ครองธรรม)

(5) บทที่ 10 ตื่นเช้า (早起) ในเล่ม 1 ตอนต้น ป. 1

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2509ก, น. 29)

早起, 早起, 早起做事; 哥哥打水, 姊姊洗衣, 弟弟妹妹來掃地。

ตื่นเช้า ตื่นเช้า ตื่นเช้าทำงาน พี่ชายตักน้ำ พี่สาวซักผ้า น้องชาย
น้องสาวมากวาดพื้น

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการรู้หน้าที่และมีความรับผิดชอบในการทำงานส่วนรวม บทนี้นอกจากสะท้อนถึง “อี” แล้วยังเชื่อมโยงกับ “หลี่” ซึ่งส่งผลให้ตนเองมีระเบียบวินัยอีกด้วย

(6) บทที่ 1 ไปโรงเรียนทุกวัน (天天上學) ในเล่ม 1 ตอนกลาง ป. 1

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2509ก, น. 1)

小朋友, 年紀小, 要聽話, 要學好; 要愛整潔, 要有禮貌。天天上學校, 要早起, 不遲到。

เด็ก ๆ อายุยังน้อย ต้องเชื่อฟัง ต้องเรียนให้ดี ต้องรักความสะอาด ต้องมีมารยาท ไปโรงเรียนทุกวันต้องตื่นเช้า จะไม่สาย

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการรู้หน้าที่และมีความรับผิดชอบเช่นกัน คำศัพท์ที่เน้นให้เห็นความสำคัญของการหน้าที่คือคำว่า “ต้อง” ซึ่งเป็นกริยาทัศนภาวะ (modality verb) ซึ่งแสดงถึงความจำเป็นหรือเป็นข้อบังคับว่า “ต้องเชื่อฟัง ต้องตั้งใจเรียน ต้องรักความสะอาด ต้องมีมารยาท ต้องตื่นเช้า” นั่นเอง

(7) บทที่ 24 ปิดเทอม (放假) ในเล่ม 2 ตอนต้น ป. 2

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2511ก, น. 70)

假期到了，學校要放假。學校放假，我們每天在家裏，上午溫習功課，下午幫助媽媽做事。有時掃地，有時看看弟弟。只要有空間，一同玩遊戲。

วันหยุดมาถึงแล้ว โรงเรียนก็ปิดเทอม เมื่อโรงเรียนปิดเทอม พวกเราก็ออยู่บ้านทุกวัน ตอนเช้าทบทวนบทเรียน ตอนบ่ายช่วยแม่ทำงาน บางทีก็ช่วยกวาดบ้าน บางทีก็ดูแลน้องชาย ถ้ามีเวลาว่าง ก็เล่นด้วยกัน

ตัวอย่างข้างต้นปลูกฝังให้นักเรียนรู้หน้าที่และรับผิดชอบในบริบทช่วงปิดเทอม นอกจากการรับผิดชอบในกิจการงานในหน้าที่นักเรียนแล้ว ยังต้องช่วยงานบ้าน เมื่อทำหน้าที่เรียบร้อยจึงมีเวลาไปเล่นสนุกได้

(8) บทที่ 6 เด็กฉลาด (聰明的孩子) ในเล่ม 2 ตอนกลาง ป. 2

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2509ข, น. 15)

一群小孩子，在大水缸旁邊遊玩，有一個小朋友，爬到水缸上，不小心，掉下水裏，別的小朋友都嚇跑了。只有一個聰明的孩子，拿起石頭把水缸打破，水就流出來，救了那個小朋友的命。

เด็ก ๆ กลุ่มหนึ่งกำลังเล่นอยู่ข้างโอ่งน้ำใบโต มีเด็กคนหนึ่งปีนขึ้นไปบนโอ่งน้ำ แต่พลัดพลัดตกลงไป เด็กคนอื่น ๆ ตกใจกลัว วิ่งหนีกันไปหมด มีเพียงเด็กคนหนึ่งที่ฉลาด หยิบก้อนหินขึ้นมาทุบโอ่งแตก น้ำในโอ่งไหลออกมา ทำให้ช่วยชีวิตเด็กคนนั้นไว้ได้

ตัวอย่างนี้แสดงถึงการรู้หน้าที่ที่มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่นในสังคม เป็นการครองตนอยู่ในครรลอง แม้จะอยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉินหรืออันตราย ก็ควรหาหนทางช่วยเหลือผู้ที่กำลังเดือดร้อน ณ ขณะเวลานั้น นอกจากนี้วิธีการในการแก้ปัญหาของเด็กผู้ที่กล้าหาญช่วยเหลือเพื่อนยังสามารถเชื่อมโยงกับ “จื่อ” หรือปัญญาอีกด้วย เนื่องจากความกล้าหาญและปัญญาเป็นสิ่งที่ต้องควบคู่กัน

- (9) บทที่ 2 โอวาทของครูใหญ่ (校長的話) ในเล่ม 3 ตอนต้น ป. 3
(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2510, น. 3)

昨天，舉行開學禮。我們排隊，走進禮堂。大家很安靜的坐著，聽校長訓話。校長說：“現在是新學期的開始，從今天起，大家天天在一起，一同讀書，一同遊戲，大家都是好學生。下面六件事，希望你們都要做到：一、敬師長；二、愛同學；三、有禮貌；四、守校規；五、勤讀書；六、常運動。”

เมื่อวานนี้ มีพิธีเปิดภาคเรียน พวกเราเข้าแถว เดินเข้าหอประชุม ทุกคนนั่งอย่างเรียบร้อย พังครูใหญ่ให้โอวาท คุณครูใหญ่กล่าวว่า：“บัดนี้เป็นการเริ่มต้นของภาคเรียนใหม่ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป พวกเธอจะได้อยู่ร่วมกันทุกวัน เรียนหนังสือด้วยกัน เล่นด้วยกัน พวกเธอทุกคนเป็นเด็กดี หวังว่าทุกคนจะปฏิบัติตาม 6 ข้อดังต่อไปนี้ : (1) เคารพครูอาจารย์ (2) รักเพื่อนนักเรียน (3) มีมารยาท (4) เคารพกฎระเบียบของโรงเรียน (5) ขยันเรียน (6) ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ”

บทนี้มีการสอนให้นักเรียนรู้หน้าที่ต่าง ๆ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในโรงเรียน ผู้ที่ให้โอวาทเป็นครูใหญ่ที่นักเรียนต้องให้ความเคารพ และคุณครูใหญ่ใช้วิธีการสื่อสารด้วยเทคนิคการสื่อสารและการสอนเชิงบวก ด้วยการชมด้วยความเมตตาก่อนที่จะอบรม ดังที่ครูกล่าวว่า “พวกเธอทุกคนเป็นเด็กดี” แล้วค่อยตามด้วยสิ่งที่ต้องการให้นักเรียนปฏิบัติตาม หลักการอบรมนักเรียนในลักษณะนี้ตรงกับหลักการชมก่อนสอนของปรัชญาหฺงู (Confucian-based Teaching Strategy) และสอดคล้องกับทฤษฎีแรงเสริม (Reinforcement Theory) ตามหลักการทางจิตวิทยาการศึกษาด้วย ส่วนคำศัพท์ที่สะท้อนถึงการปลูกฝัง “อี” คือ ครรลองธรรม หรือการรู้หน้าที่และความรับผิดชอบในบทนี้คือ การเคารพกฎระเบียบของโรงเรียน ในบทเรียนนี้ยังมีคุณธรรมข้ออื่น ๆ ด้วย เช่น “เหริน” (“รักเพื่อนนักเรียน”) “หลี่” (“มีมารยาท”) และ “จื่อ” (ที่เป็นผลจากการ “ขยันเรียน”) อนึ่ง การระบุหลักปฏิบัติตัวอย่างชัดเจน จะทำให้นักเรียนจดจำและนำไปปฏิบัติตามได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเหมาะกับการปลูกฝังความคิดให้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

- (10) บทที่ 17 นักเรียนตัวอย่าง (模範學生) ในเล่ม 4 ตอนปลาย ป. 4
(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2519ค, น. 65)

劉小嘉被選做模範學生: “劉小佳有四個優點, 可以當模範學生。第一, 他很仁愛, 他對貧窮的人很同情, 常常幫助他們。第二, 他做事很謹慎, 他對人言語行為都很誠實。第三, 他很健康, 每天運動, 精神活潑, 身體強壯。第四, 他很勤學, 每次月考成績優良, 常常看到他翻字典, 讀新書。像這樣品學兼優的學生, 當選為模範學生是很公正的。”全體同學聽了都很佩服他, 向他鼓掌敬賀。

หลิวเสี่ยวจยาได้รับเลือกเป็นนักเรียนตัวอย่าง “เพราะเขามีข้อดี 4 ประการ ข้อแรก เขามีเมตตากรุณา เห็นอกเห็นใจผู้ยากจน และช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ ข้อสอง เขาทำงานอย่างรอบคอบ และเป็นคนซื่อสัตย์ทั้งในคำพูดและการกระทำ ข้อสาม เขามีสุขภาพแข็งแรง ออกกำลังกายทุกวัน ร่าเริงแจ่มใส และมีกำลังใจดี ข้อสี่ เขายินเรียนหนังสือ ผลการสอบดี ทุกครั้ง เรามักเห็นเขาค้นคว้าคำศัพท์ในพจนานุกรม และอ่านหนังสือใหม่ ๆ อยู่เสมอ นักเรียนที่ทั้งเรียนดีและประพฤติดีเช่นนี้ ได้รับเลือกเป็นนักเรียนตัวอย่างก็ถือว่าเหมาะสมแล้ว” เพื่อน ๆ ทุกคนได้ฟังแล้วต่างก็ชื่นชมเขา และปรบมือแสดงความยินดี

ตัวอย่างนี้สอนคุณธรรมหลายประการ “อี่” เป็นข้อหนึ่งที่สำคัญ จากการกล่าวถึงนักเรียนตัวอย่าง โดยชี้แจงพฤติกรรมและผลที่เกิดกับตัวละครคือ หลิวเสี่ยวจยา อย่างละเอียด คือ สุขภาพแข็งแรง ร่าเริง ขยันหมั่นเพียร มีความซื่อสัตย์ และมีเมตตากรุณา สิ่งเหล่านี้ล้วนสามารถเชื่อมโยงให้นักเรียนที่เรียนบทนี้ ตระหนักรู้หน้าที่และรับผิดชอบ เช่น รู้หน้าที่ในการออกกำลังกายทุกวัน ร่างกายจึงแข็งแรง เมื่อพบเจอผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือก็จะให้ความช่วยเหลือเสมอเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม รู้หน้าที่ในการขยันเรียนจึงมีผลการเรียนที่ดี เป็นต้น ส่วนพฤติกรรมแต่ละอย่างนั้นยังเชื่อมโยงกับคุณธรรมข้ออื่น ๆ อีกด้วย เช่น มีความซื่อสัตย์เชื่อมโยงกับ “ซิ่น”

4.1.3 หลี่ (จาริต)

(11) บทที่ 9 ทำความเคารพ (行禮) ในเล่ม 1 ตอนต้น ป. 1

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2509ก, น. 26)

早上起來, 我向祖父祖母行禮, 向爸爸媽媽行禮。我說:
“祖父早, 祖母早。”

ตื่นเข้ามา ฉันทำความเคารพต่อปู่ย่า ทำความเคารพพ่อแม่ ฉันพูดว่า
“อรุณสวัสดิ์คุณปู่ อรุณสวัสดิ์คุณย่า”

(12) บทที่ 12 โรงเรียน (學校) ในเล่ม 1 ตอนต้น ป. 1

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2509ก, น. 35)

學校裏, 有先生, 有同學, 看見先生都要行禮, 要說: “先生早。”
看見同學也要行禮, 要說: “小朋友早。”

ในโรงเรียน มีคุณครู มีนักเรียน พบคุณครูต้องทำความเคารพ
ต้องพูดว่า “อรุณสวัสดิ์คุณครู” พบเพื่อนนักเรียนก็ต้องแสดงความเคารพ
ต้องพูดว่า “อรุณสวัสดิ์เพื่อน”

คำศัพท์และข้อความในบทเรียนตัวอย่าง 2 บท ข้างต้น ที่แสดงถึงคุณธรรม “หลี” อย่างชัดเจนคือ
ทำความเคารพ (行禮) และข้อความการพูดทักทายเพื่อแสดงความเคารพพู่ย่า คุณครูและเพื่อน ๆ ยังเสริมให้
นักเรียนเข้าใจ “หลี” และนำไปปฏิบัติได้จริง

(13) บทที่ 3 จัดระเบียบห้องเรียน (整理教室) ในเล่ม 2 ตอนต้น ป. 2

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2511ก, น. 6)

我們的教室, 我們來整理。我灑水, 我掃地, 有的擦門窗, 有的
抹桌椅。大家一齊來努力, 我們的教室, 又清潔, 又整齊。

ห้องเรียนของพวกเรา เรามาจัดระเบียบด้วยกัน ฉันทน้ำ ฉันทกวาด
พื้น บางคนเช็ดประตูหน้าต่าง บางคนเช็ดโต๊ะเก้าอี้ ทุกคนช่วยกันทำงาน
อย่างขยันขันแข็ง ห้องเรียนของพวกเรา จึงสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย

การจัดระเบียบห้องเรียนข้างต้นสะท้อนถึง “หลี” กล่าวคือ เมื่อห้องเรียนสะอาดและเป็นระเบียบ
เรียบร้อย หมายความว่า ผู้ที่ใช้ห้องเรียนมี “หลี” หรือมีมารยาทที่ดีในสังคม นอกจากนี้เชื่อมโยงกับ “อี”
อีกด้วย เนื่องจากทุกคนจัดระเบียบและทำความสะอาดห้องเพราะรู้หน้าที่และรับผิดชอบ

(14) บทที่ 17 ห้องสมุด (圖書館) ในเล่ม 2 ตอนกลาง ป. 2

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2509ข, น. 50)

圖書館裏圖書多, 大家看書多快樂。有報紙, 有雜誌; 有故事,
有詩歌。看書要愛惜, 保持書的整潔。

หนังสือในห้องสมุดมีมากมาย ทุกคนอ่านหนังสือแล้วมีความสุข
มาก มีหนังสือพิมพ์ มีนิตยสาร มีนิทาน มีโคลงกลอน การอ่านหนังสือต้อง
ทะนุถนอม รักษาความสะอาดของหนังสือ

ตัวอย่างของบทนี้แสดงถึงมารยาทในการใช้ห้องสมุดด้วยการรักษาความสะอาดและทะนุถนอมหนังสือ

(15) บทที่ 4 จ้งเหลียงคารวะท่านผู้เฒ่า (張良敬老) ในเล่ม 3 ตอนปลาย ป. 3

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2519ก, น. 11)

張良少年的時候, 在橋上遇著一位老人, 老人叫他拾起掉落橋下的鞋子, 他把鞋子拾起來了, 又替老人穿在腳上。老人說: “你真是個好孩子! 五天以後, 一早到這裏來見我。” 五天以後, 張良很早就去了, 只見老人已經先到了。老人說: “你來遲了! 必須再過五天再來。” 張良第二次去看老人, 是在天沒亮的時候, 到了那裏, 可是老人又先倒了。老人說: “你這回又來遲了! 必須再過五天再來。” 第三次張良半夜起身, 到橋邊去等候, 直到天亮, 才見老人走來, 老人笑著說: “這才對了!” 隨手給了他一部兵書, 叫他好好研究, 預備做一番大事業。

ตอนที่จ้งเหลียงยังเป็นเด็ก เขาได้พบผู้เฒ่าท่านหนึ่งที่บนสะพาน ผู้เฒ่าให้เขาไปเก็บรองเท้าที่ตกลงไปใต้สะพาน เขาก็ไปเก็บมาให้ แล้วยังช่วยใส่รองเท้าให้ผู้เฒ่าคนนั้นด้วย ผู้เฒ่าพูดว่า “เจ้าเป็นเด็กดีจริง ๆ! อีกห้าวันให้มาที่นี่แต่เช้าเพื่อพบข้า” ห้าวันผ่านไป จ้งเหลียงไปแต่เช้าตามนัด แต่ผู้เฒ่าไปถึงก่อนแล้ว ผู้เฒ่าพูดว่า “เจ้ามาสาย อีกห้าวันให้มาใหม่” ครั้งที่สอง จ้งเหลียงไปก่อนฟ้าสาง แต่ผู้เฒ่ายังมาถึงก่อนอีก ผู้เฒ่าพูดว่า “เจ้าก็ยังมาสาย อีกห้าวันให้มาใหม่อีก” ครั้งที่สาม จ้งเหลียงตื่นตั้งแต่เที่ยงคืน ไปยืนรอบบนสะพานจนฟ้าสว่าง ในที่สุดผู้เฒ่าก็เดินมา ผู้เฒ่าหัวเราะและพูดว่า “คราวนี้ถูกต้องแล้ว!” แล้วผู้เฒ่าก็มอบตำราพิชัยสงครามให้แก่เขา บอกให้เขาศึกษาให้ดี เพื่อเตรียมตัวสร้างผลงานยิ่งใหญ่ในอนาคต

ในบทนี้มีคุณธรรมหลายประการปรากฏอยู่ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับ “หลี่” คือ การที่จ้งเหลียงปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ด้วยความเคารพ เช่น ใส่รองเท้าให้ นอกจากนี้การมีน้ำใจช่วยเก็บรองเท้าให้คนแก่ของเขา เชื่อมโยงกับ “เหริน” เขามีความอดทนในการจะไปพบท่านผู้เฒ่าแสดงว่าเขาไม่มัวงุ่นงายทำสิ่งที่ไม่ดีแล้วให้สำเร็จคือการมาพบตามนัด เมื่อพบอุปสรรคเขาได้ใช้ปัญญาแก้ไขปัญหานั้นจนหาวิธีไปถึงที่หมายก่อนท่านผู้เฒ่าได้ อีกทั้งจ้งเหลียงรักษาสัจจะด้วย

(16) บทที่ 1 หลี่ อี้ เหลียน ฉื่อ (禮義廉恥) ในเล่ม 4 ตอนกลาง ป. 4

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2519ข, น. 1)

禮義廉恥, 是做人的基本要則。甚麼是禮? 禮是規規矩矩的態度, 要做到守法律己。甚麼是義? 義是正正當當的行為, 要做到公正待人。甚麼事廉? 廉是清清白白的辨別, 要做到不貪不取。甚麼是恥? 恥是切切實實的覺悟, 要做到知恥圖強。

“หลี่ อี้ เหลียน ฉื่อ” เป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ “หลี่” คืออะไร “หลี่” คือ กริยาทำที่มีระเบียบเรียบร้อย ต้องสามารถรักษากฎระเบียบและควบคุมตนเองได้ “อี้” คืออะไร “อี้” คือ การกระทำที่ถูกต้องเหมาะสม ต้องสามารถปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างยุติธรรม “เหลียน” คืออะไร “เหลียน” คือ ความสามารถในการตัดสินใจอย่างบริสุทธิ์ใจ ต้อง ไม่โลภ ไม่เอาสิ่งที่ไม่ควรได้ “ฉื่อ” คืออะไร “ฉื่อ” คือ ความสำนึกที่แท้จริง ต้องรู้จักละอายเมื่อทำผิด และมุ่งมั่นปรับปรุงตนเอง

บทนี้เป็นอีก 1 บท ที่รวมคุณธรรมไว้หลายประการตามชื่อบทคือ “หลี่ อี้ เหลียน ฉื่อ” ซึ่ง “หลี่” เป็นคุณธรรมข้อแรกที่กำลังกล่าวถึง บทนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ “หลี่” โดยตรง เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจในนิยามที่ชัดเจนของคุณธรรมนั้น ๆ

4.1.4 จื่อ (ปัญญา)

- (17) บทที่ 11 อีกา (烏鴉) ในเล่ม 1 ตอนปลาย ป. 1
(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2517ก, น. 31)

烏鴉想喝瓶裏的水, 瓶口很小, 水很少, 烏鴉喝不著; 烏鴉啣了很多小石子, 放進瓶裏去, 一回又一回, 水就升上來了, 牠就一口一口的喝了。

อีกาอยากกินน้ำในขวด แต่ปากขวดเล็กมาก น้ำก็น้อยมาก อีกาไม่สามารถกินน้ำได้ อีกาจึงคาบหินก้อนเล็ก ๆ จำนวนมาก ใส่เข้าไปในขวด ใส่ไปเรื่อย ๆ น้ำก็สูงขึ้นมา มันจึงกินน้ำได้

บทนี้มีที่มาจากนิทานอีสปเรื่อง อีกากับเหยือกน้ำ หรือ “The Crow and the Pitcher” ซึ่งสามารถสะท้อนการใช้ปัญญาผ่านเรื่องราวของอีกานั้นเอง

- (18) บทที่ 9 แพะกินผัก ตอนจบ (羊吃菜[下]) ในเล่ม 2 ตอนต้น ป. 2
(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2511ก, น. 25)

老太太拿青菜給牛吃，牛說：“好，謝謝你，我就去喝水。”牛要喝水，水說：“你不要來喝，我就去澆火。”水要澆火，火說：“你不要來澆，我就去燒棍子。”“火要去燒棍子。”火要去燒棍子，棍子說：“你不要來燒，我就去打羊。”棍子要打羊，羊說：“你不要來打，我不吃菜了。”

คุณยายเอาผักสดให้วัวกิน วัวพูดว่า “เยี่ยมเลย ขอบคุณยายนะ ฉันจะไปดื่มน้ำ” พอวัวจะไปกินน้ำ น้ำพูดว่า “เธออย่ามากินน้ำ ฉันจะไปดับไฟ” เมื่อน้ำจะไปดับไฟ ไฟพูดว่า “เธออย่ามาดับไฟ ฉันจะไปเผาไม้” พอไฟจะไปเผาไม้ ไม้พูดว่า “เธออย่ามาเผานะ ฉันจะไปตีแพะ” เมื่อไม้จะไปตีแพะ แพะจึงบอกว่า “เธออย่าตีนะ ฉันไม่กินผักแล้ว”

บทนี้มีเนื้อหาต่อเนื่องจากบทก่อนหน้าคือบทที่ 8 แพะกินผัก ตอนแรก ซึ่งเรื่องราวมีอยู่ว่า คุณยายปล่อยให้แพะไปกินหญ้า แต่แพะเดินเข้าสวนผักจะไปกินผัก ยายเรียกแพะออกมา ห้ามแพะกินผัก แต่แพะไม่ฟัง ยายจึงเรียกไม้ให้ตีแพะ แต่ไม้ไม่ดี ยายจึงเรียกไฟมาเผาไม้ ไฟก็ไม่เผาไม้ ยายจึงเรียกน้ำไปดับไฟ น้ำไม่ดับไฟ ยายจึงเรียกวัวมากินน้ำ แต่วัวไม่กิน เรื่องราวดำเนินต่อไปในบทที่ 9 ที่แสดงอยู่ข้างต้น เนื้อหาในบทนี้แสดงถึงความฉลาดและการใช้ปัญญาของยายในการแก้ปัญหา คือ ในท้ายที่สุด แพะไม่กินผัก สำหรับวิธีการเล่าเรื่องลักษณะดังกล่าวเป็นการเล่าวนซ้ำ (narrative loop) และสุดท้าย เรื่องราวก็ได้รับการคลี่คลายที่เรียกว่า นิทานห่วงโซ่ (Chain tale) ซึ่งสามารถกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วม คิดตามและคาดเดาเหตุการณ์ไปพร้อม ๆ กันได้

(19) บทที่ 9 โจชงชั่งช้าง (曹冲稱象) ในเล่ม 3 ตอนกลาง ป. 3

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2514, น. 27)

曹操得到一隻大象，想知道他的重量，可是沒有那樣大的秤。他的兒子曹冲，那時只六歲，對父親說：“我有一個方法：就是把象牽上船去，看看船邊的水浸到那裏，刻上一個記號；然後把象牽上岸來，船裏換裝石頭，等待水浸到刻記號的地方，那石頭的重量，不就是等於大象的重量了嗎？”曹操聽了，連聲稱讚曹冲的聰明。

โจโฉได้ช้างตัวหนึ่งมา จึงอยากรู้น้ำหนักของช้าง แต่ไม่มีตาชั่งที่ใหญ่พอ ลูกชายของโจโฉชื่อ โจชง ตอนนั้นอายุเพียงหกขวบ พูดกับพ่อว่า ‘ข้ามีวิธีหนึ่ง คือพาช้างขึ้นไปบนเรือ ดูว่าน้ำในแม่น้ำขึ้นมาถึงระดับไหน แล้วขีดทำเครื่องหมายไว้บนเรือ จากนั้นพาช้างออกจากเรือขึ้นฝั่ง แล้วเปลี่ยนมาใส่ก้อนหินลงในเรือแทน ใส่ไปเรื่อย ๆ จนน้ำขึ้นมาถึงรอยที่ขีดไว้ น้ำหนักของหินเหล่านั้นก็เท่ากับน้ำหนักของช้างไม่ใช่หรือ’ โจโฉฟังแล้วชื่นชมความเฉลียวฉลาดของโจชงเป็นอย่างยิ่ง

ในบทนี้สอนเรื่องปัญหาในการแก้ปัญหาผ่านนิทานจีนเรื่อง โจชงซ่งซัง ซึ่งเป็นเรื่องราวมีชื่อเสียง และแพร่หลายในวงกว้าง รวมถึงยังเป็นเรื่องเล่าในประวัติศาสตร์จีนอีกด้วย

(20) บทที่ 19 (怎樣做個好兒童) ในเล่ม 4 ตอนกลาง ป. 4

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2519ข, น. 37)

我們都希望做個好兒童, 怎樣才算是好兒童呢? 第一, 要有耐苦的精神: 能負重, 能忍耐, 不怕勞苦, 不怕困難, 凡做一件事一定要盡力做成功。第二, 要有健康的體格: 平日要注意身體的健康, 多運動, 講求衛生, 鍛鍊體格, 身體好將來才能在社會中做事。第三, 要有豐富的學識: 平日要多讀書, 多研究, 增進知識, 將來到社會上去做事, 才能做得好。第四, 要有完美的品德: 有禮貌, 要誠實, 革除壞習慣, 養成好習慣, 對人謙和, 做事負責, 還要有犧牲的精神, 能和人互助合作, 這樣才能養成完美的品德。以上四項, 如果都能夠做到, 就是一個好兒童了, 將來也就是一個好公民。

เราทุกคนต่างก็หวังว่าจะเป็นเด็กดี แล้วแบบไหนจึงจะเรียกว่าเด็กดี ข้อแรก ต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง ไม่ย่อท้อ มีความอดทนอดกลั้น ไม่กลัวความเหน็ดเหนื่อย ไม่กลัวความยากลำบาก ไม่ว่าจะทำอะไรก็ต้องพยายามทำให้สำเร็จ ข้อที่สอง ต้องมีร่างกายที่แข็งแรง : ในชีวิตประจำวันต้องใส่ใจสุขภาพ ออกกำลังกายเป็นประจำ รักษาความสะอาด ฝึกฝนร่างกาย เมื่อมีร่างกายที่แข็งแรง ในอนาคตก็จะสามารถออกไปทำงานในสังคมได้ ข้อที่สาม ต้องมีความรู้ที่หลากหลาย : ในชีวิตประจำวันต้องขยันอ่านหนังสือให้มาก ศึกษาค้นคว้าให้มาก เพิ่มพูนความรู้ เพื่อในอนาคตเมื่อก้าวสู่สังคม จะได้ทำงานได้ดี ข้อที่สี่ ต้องมีคุณธรรม : ต้องสุภาพ มีความซื่อสัตย์ ลดละนิสัยไม่ดี สร้างเสริมนิสัยที่ดี มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รับผิดชอบในการทำงาน ต้องมีจิตใจเสียสละ สามารถช่วยเหลือผู้อื่นและร่วมมือกับผู้อื่นได้ แบบนี้ถึงจะเรียกว่า มีคุณธรรมที่สมบูรณ์ หากสามารถทำได้ครบทั้งสี่ข้อนี้ ก็ถือว่าเป็นเด็กดี ในอนาคตก็จะกลายเป็นพลเมืองที่ดีได้เช่นกัน"

บทเรียนดังกล่าวมีการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการครบทั้ง 5 ประการ ซึ่งข้อความที่เชื่อมโยงถึง "จื้อ" หรือปัญญาคือ "ข้อที่สาม ต้องมีความรู้ที่หลากหลาย : ในชีวิตประจำวันต้องขยันอ่านหนังสือให้มาก ศึกษาค้นคว้าให้มาก เพิ่มพูนความรู้ เพื่อในอนาคตเมื่อก้าวสู่สังคม จะได้ทำงานได้ดี" เพราะการแสวงหาความรู้อยู่เสมอ เช่น การอ่านหนังสือ ทำให้นักเรียนมีความรู้จึงเป็นการสร้างรากฐานที่ดีในการจัดการชีวิต หรือแก้ไขปัญหาในอนาคตด้วยปัญญา

4.1.5 ชื่น (สัจจะ)

“ชื่น” ไม่ปรากฏในบทเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตัวอย่างที่ต่อไปนี้จะนำมาจากบทเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ถึง ประถมศึกษาปีที่ 4 เท่านั้น

(21) บทที่ 15 ถั่วสนทนา (豆子談話) ในเล่ม 2 ตอนปลาย ป. 2

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2517ข, น. 43)

一個豆莢裏有四顆豆子，他們是兄弟，很是親愛，有一天，他們在豆莢裏談話。第一顆豆子說：“我們到外面去的日子近了。”第 2 顆豆子說：“不知道外面怎麼樣？”第三顆豆子說：“我們要趕快去看看。”第四顆說：“我們出去以後，不要忘記我們是一起長大的。”第二天，豆莢裂開了，四顆豆子都落在地上，他們就散了，可是，他們都記住是一起長大的。

มีถั่วสี่เมล็ดอยู่ภายในฝักเดียวกัน พวกเขาเป็นพี่น้องกัน และรักกันมาก วันหนึ่ง พวกเขาพูดคุยกันอยู่ในฝัก ถั่วเมล็ดแรกพูดว่า : “อีกไม่นานเราก็จะได้ออกไปข้างนอกแล้ว” ถั่วเมล็ดที่สองพูดว่า : “ไม่รู้เหมือนกันว่าข้างนอกเป็นยังไง?” ถั่วเมล็ดที่สามพูดว่า : “เราต้องรีบออกไปดูแล้วล่ะ” ถั่วเมล็ดที่สี่พูดว่า : “พอเราออกไปข้างนอกแล้ว อย่าลืมนะว่า เราเติบโตมาด้วยกัน” วันต่อมา ฝักถั่วก็แตกออก ถั่วทั้งสี่เมล็ดก็หล่นลงบนพื้น ต่างคนต่างกระจัดกระจายไปคนละทิศทาง แต่พวกเขาก็ยัง คงจดจำไว้อยู่เสมอว่า ครั้งหนึ่งพวกเขาเคยเติบโตมาด้วยกัน

บทนี้เน้นปลูกฝังเรื่อง “ชื่น” โดยเริ่มต้นจากการเปิดเรื่องด้วยความเมตตาคือความรักของพี่น้องและจบลงด้วยใจความสำคัญที่ต้องการปลูกฝังเด็ก ๆ คือ ให้มีความซื่อสัตย์จริงใจในการรักษาคำมั่นสัญญา เพราะแม้ถึงวันที่พวกเขาต้องแยกจากกัน แต่พวกเขาก็ยังคงรักษาคำมั่นว่าจะไม่ลืมว่าพวกเขาเคยเติบโตมาด้วยกันนั่นเอง เรื่องราวหรือนิทานลักษณะดังกล่าวเป็นนิทานอุปมาอุปไมย เนื่องจากตัวละครซึ่งเป็นถั่วถูกสมมติให้มีชีวิตและพูดคุยกันได้อย่างมนุษย์ นักเรียนจะมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการคิดและจินตนาการตาม

(22) บทที่ 5 เพื่อนที่ซื่อสัตย์ (守信的同學) ในเล่ม 3 ตอนปลาย ป. 3

(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2519ก, น. 15)

張元伯和范巨卿同在京城的書院裏讀書。畢業的時候，各自回家，他們的家，離得很遠，當分手的時候，元伯對巨卿說：“今天是十月二十日，五年後的今天，我一定到你家裏去。”到了五年後的十月二十日，巨卿一早起來，把元伯約定的話告訴了母親，請母親預備飯菜招待他，母親覺得好笑。可是，到了午後，元伯果真來了。

จังหววนบัวกับพันจิวซิงเรียนหนังสืออยู่ในสำนักเดียวกันที่เมืองหลวง เมื่อเรียนจบ ต่างคนต่างกลับบ้าน แต่บ้านของพวกเขาอยู่ห่างไกลกันมาก ตอนที่ต้องจากกันหยวนบัวบอกกับจิวซิงว่า: “วันนี้เป็นวันที่ 20 เดือน 10 วันนี้ของอีกห้าปีข้างหน้า ฉันจะไปหาเธอที่บ้านอย่างแน่นอน” เวลาผ่านไป 5 ปี พอถึงวันที่ 20 เดือน 10 จิวซิงตื่นเข้ามาแล้วเล่าเรื่องการนัดหมายของหยวนบัวในอดีตให้มารดาฟัง โดยขอให้มารดาช่วยเตรียมอาหารไว้เลี้ยงต้อนรับ มารดาฟังแล้วรู้สึกน่าขัน แต่พอถึงตอนบ้ายหยวนบัวก็เดินทางมาจริง ๆ

เรื่องดังกล่าวมุ่งเน้นปลูกฝังเรื่อง “ซื่อ” หรือความซื่อสัตย์ จากการที่เพื่อนยังรักษาสัจจะหรือคำมั่นสัญญาที่ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งไว้ นอกจากนี้ยังสะท้อนถึง “เหริน” คือสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน รวมถึง “หลี่” คือ มารยาทการเป็นเจ้าบ้านที่ตระเตรียมข้าวปลาอาหารเพื่อต้อนรับเพื่อนอีกด้วย

- (23) บทที่ 11 ซื่อสัตย์ตั้งแต่เด็ก (從小就誠實) ในเล่ม 4 ตอนต้น ป. 4
(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2511ข, น. 36-37)

美國第一任大總統華盛頓，從小就很勇敢，也很誠實。他小時候，有過這樣一段故事。華盛頓的父親給他買了一把小斧頭。有一天，他要試試這把小斧頭利不利，就偶然走到花園裏，把一棵櫻桃砍倒了。他的父親從外面回來，看到自己最喜愛的櫻桃樹，被人砍倒了，心里非常生氣，就大聲問：“這是誰砍的？”家裏的人都很害怕，誰也不敢說話。華盛頓很勇敢的走到他父親面前，說：“爸爸，這棵樹是我砍倒的。我想試試斧頭利不利，沒有想到一下就把樹砍倒了，請你原諒我吧！”父親聽了他的話，不但不再生氣，而且還很和氣的對他說：“好孩子，你肯說實話，我很高興。希望你永遠說實話，做個誠實的人。”

จอร์จ วอชิงตัน ประธานาธิบดีคนแรกของสหรัฐอเมริกา เป็นคนมีความกล้าหาญและซื่อสัตย์ตั้งแต่เด็ก มีเรื่องหนึ่งเกิดขึ้นในสมัยที่เขายังเด็ก คือ พ่อของเขาซื้อขวานเล่มเล็กให้เขาเล่มหนึ่ง อยู่มาวันหนึ่ง เขายากลองดูว่าขวานเล่มนี้คมไหม จึงเดินเข้าไปในสวน จากนั้นฟันต้นเชอร์รี่ต้นหนึ่งล้มลง เมื่อพ่อของเขากลับมาถึงบ้าน เห็นต้นเชอร์รี่ที่ตนรักมากถูกโค่นไป ก็รู้สึก

โกรธมาก จึงถามเสียงดังว่า ‘ใครเป็นคนโค่นต้นไม้?’ คนในบ้านต่างกลัว ไม่มีใครกล้าพูดอะไร แต่วอชิงตันกลับเดินตรงไปหาพ่ออย่างกล้าหาญ แล้วพูดว่า : ‘พ่อครับ ผมเป็นคนโค่นต้นไม้เอง ผมอยากลองดูว่าขวานคมไหม ไม่คิดว่ามันจะโค่นต้นไม้ได้อย่างง่ายดาย ผมขอโทษครับ พ่อช่วยให้อภัยผมด้วยนะครับ’ พ่อของเขาฟังแล้ว ไม่เพียงแต่ไม่โกรธ แต่กลับพูดอย่างอ่อนโยนว่า : ‘ลูกเอ๋ย การที่ลูกกล้าพูดความจริง พ่อดีใจมาก หวังว่าลูกจะพูดความจริงแบบนี้และเป็นคนที่มีสัตย์ตลอดไป

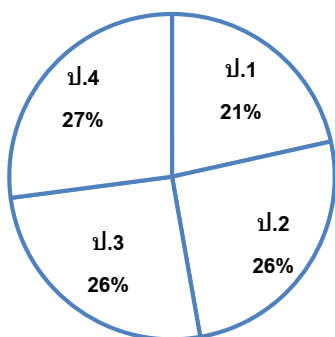
บทเรียนนี้เป็นอีกบทเรียนที่ปรากฏคุณธรรม 5 ประการ ครบทั้ง 5 ประการ โดย “ซัน” ที่โดดเด่นที่สุด เริ่มตั้งแต่ข้อบทเรียนคือ “ข้อสัตย์ตั้งแต่เด็ก” ส่วนเรื่องราวในบทนี้ได้นำมาจาก “นิทานสร้างภาพลักษณ์” (Moral Anecdote) ที่แต่งขึ้นมาเพื่อสอนเรื่องความซื่อสัตย์ ซึ่งแต่งขึ้นครั้งแรกโดย Mason Locke Weems (Parson Weems) ในหนังสือชีวประวัติของวอชิงตัน “The Life of Washington” ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1800 เพื่อเป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้วอชิงตันเป็นแบบอย่างของ “ความซื่อสัตย์ (Honesty)” ให้กับเด็ก ๆ การดำเนินเรื่องสะท้อนให้เห็นถึงการปลูกฝังคุณธรรมอีก 4 ประการ คือ “เหริน” ในตัวพ่อ เนื่องจากพ่อไม่โกรธ และสอนลูกอย่างเมตตา “อี” วอชิงตันอยู่ในครรลองธรรมคือ เมื่อตนผิดก็เลือกที่จะยอมรับผิด “หลี่” วอชิงตันสื่อสารกับพ่อด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน และ “จื่อ” จากช่วงแรกที่ทำอะไรไม่ระมัดระวังจนทำให้เกิดความเสียหายกับต้นไม้ สุดท้ายวอชิงตันได้ใช้ปัญญาในการแยกแยะเรียนรู้ว่าตนกระทำผิดไป

4.2 ข้อมูลเชิงสถิติของจำนวนบทเรียนกับคุณธรรม 5 ประการที่ปรากฏในตำราแต่ละระดับชั้น

ในบทเรียนทั้งหมดจำนวน 488 บทของหนังสือชุดหว่าเหวินตุ้เป็น พบบทเรียนที่ปรากฏคำศัพท์และข้อความที่เชื่อมโยงกับคุณธรรม 5 ประการจำนวน 144 บท คิดเป็นร้อยละ 50 ในจำนวน 144 บทนี้ สัดส่วนจำนวนบทของแต่ละระดับชั้นแสดงดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1

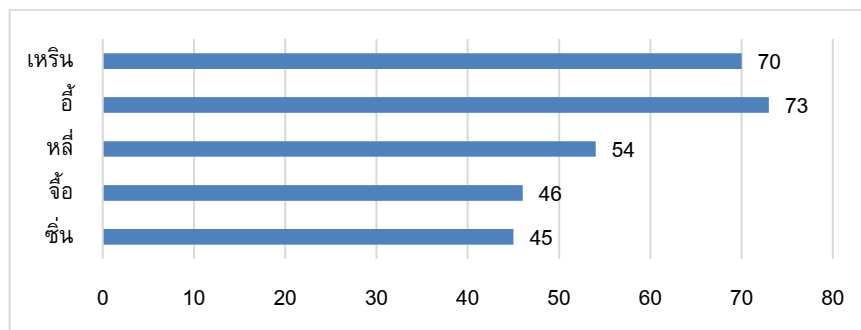
สัดส่วนจำนวนบทเรียนที่มีเนื้อหาคุณธรรม 5 ประการ ของแต่ละระดับชั้น

จากแผนภูมิที่ 1 พบว่า จำนวนบทเรียนมีความใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 31 บท คิดเป็น 21% ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวนชั้นปีละ 37 บท คิดเป็น 26% และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพิ่มขึ้นจากเดิม 2 บท เป็น 39 บท คิดเป็น 27% ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า คณะผู้จัดทำตำราชุดนี้เล็งเห็นความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ ให้นักเรียนอย่างสม่ำเสมอทุกปี

แผนภูมิที่ 2

ความถี่รวมของคุณธรรมแต่ละประการที่ปรากฏในตำราชุดหว่าเหวินตู้เป็น

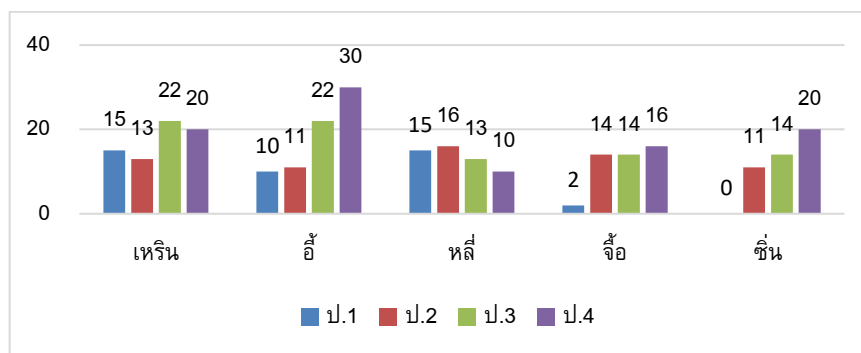

จากแผนภูมิที่ 2 “ทรนและอี” มีความถี่สูงที่สุด ส่วนอีกสามประการคือ “หลี จ้อ และช้น” มีปริมาณความถี่ที่ใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยอนุมานได้ว่าสาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะตำราชุดหว่าเหวินตู้เป็นมุ่งเน้นความสำคัญเรื่อง “ทรนและหลี” มากที่สุด เนื่องจากเป็นคุณธรรม 3 ประการ ที่สำนักปรัชญาฮูให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวด จึงเห็นควรให้ปลูกฝังคุณธรรมดังกล่าวแก่นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

อนึ่ง เมื่อพิจารณาความถี่ของคุณธรรมแต่ละประการที่ปรากฏแยกในแต่ละระดับชั้น ผู้วิจัยพบแนวโน้มการปรากฏดังแสดงในแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3

คุณธรรม 5 ประการที่ปรากฏตามจำนวนบทในตำราชุดหว่าเหวินตู้เป็นของแต่ละชั้นปี

จากแผนภูมิที่ 3 สามารถสรุปได้ว่า มีการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ ในทุกชั้นปี ยกเว้น “ซื่อ” ที่ไม่ปรากฏเนื้อหาในตำราชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยจะเริ่มปรากฏตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เป็นต้นไป ส่วนแนวโน้มของความถี่ของคุณธรรมแต่ละประการนั้นมีคุณธรรม 4 ประการ ที่มีความถี่เพิ่มขึ้นตามระดับชั้นปี ได้แก่ “เหริน อี จื่อ และซื่อ” ส่วน “หลี่” มีความถี่ในการปรากฏในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ใกล้เคียงกัน คือ 15 บท และ 16 บท ตามลำดับ ทว่า ลดความถี่ลงเล็กน้อยเป็น 13 บท ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 10 บทในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

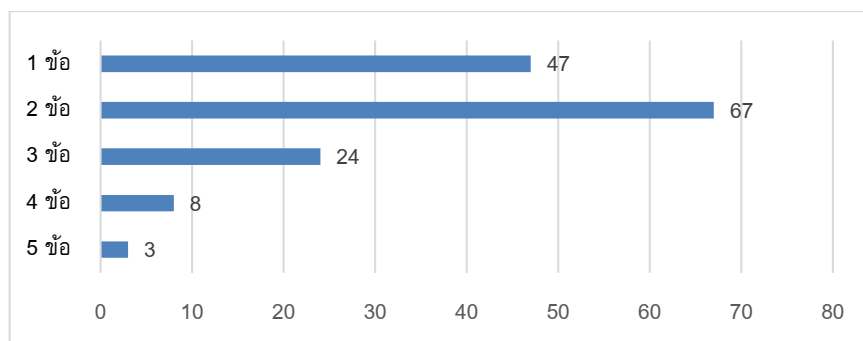
จากแผนภูมิที่ 3 พบว่า การปลูกฝัง “เหริน” เริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และมีการสอนอย่างสม่ำเสมอจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คุณธรรมประการที่ 2 “อี” มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามชั้นปีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งความถี่สูงขึ้นอย่างก้าวกระโดดและโดดเด่นมากในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนคุณธรรมประการที่ 3 “หลี่” จะมุ่งเน้นการปลูกฝังช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และมีแนวโน้มลดจำนวนบทเรียนลงเล็กน้อยในปีที่สูงขึ้น คุณธรรมประการที่ 4 “จื่อ” เริ่มปลูกฝังตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเริ่มต้นในความถี่ไม่สูง จากนั้นปรากฏมากขึ้นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และคงระดับในชั้นปีที่สูงขึ้น คุณธรรมประการสุดท้าย “ซื่อ” เริ่มปลูกฝังตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และความถี่มีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นลำดับในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

อนึ่ง ผู้วิจัยพบว่าตำราจะมุ่งปลูกฝังโดยพิจารณาจากความสำคัญของคุณธรรมและความสามารถต่อการทำความเข้าใจคุณธรรมแต่ละประการของผู้เรียนระดับชั้นต่าง ๆ เนื่องจากคุณธรรม 3 ประการ ที่ขงจื่อให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวด ได้แก่ “เหริน อี หลี่” จึงปรากฏการปลูกฝังคุณธรรมทั้ง 3 ด้านตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สำหรับสาเหตุที่ยังไม่มุ่งเน้นปลูกฝังคุณธรรมอีก 2 ประการ คือ “จื่อและซื่อ” อาจเพราะเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ยังไม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นความสามารถด้านปัญญา รวมถึงคุณธรรมด้านสัจจะ อาจยากเกินกว่าที่เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะทำความเข้าใจ

นอกจากการสำรวจจำนวนคุณธรรมที่ปรากฏในแต่ละบท ผู้วิจัยยังพบว่า ในบทเรียนหนึ่ง ๆ จะมีการปรากฏการปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่ 1 ถึง 5 ประการ ผลการสำรวจดังกล่าวแสดงในแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4

จำนวนข้อของคุณธรรม 5 ประการที่ปรากฏในตำราชุดหว่าเหวินตุ้เป็นโดยนับตามจำนวนบท

แผนภูมิที่ 4 แสดงให้เห็นว่า บทที่ปรากฏคุณธรรม 5 ประการ 2 ข้อมีมากที่สุดคือ 67 บท รองลงมาคือปรากฏคุณธรรมเพียงข้อเดียวคือ 47 บท ลำดับถัดมาเป็นบทเรียนที่ปรากฏคุณธรรมจำนวน 3 ข้อ ซึ่งมีสัดส่วนลดลงจากอันดับสองเกือบครึ่งหนึ่ง สุดท้ายคือบทที่ปรากฏคุณธรรมแบบ 4 ข้อและ 5 ข้อ มีไม่มากคือ 8 บท และ 3 บท ตามลำดับ ซึ่งอนุมานได้ว่า ตำรามุ่งร้อยเรียงและเชื่อมโยงคุณธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกันเข้าด้วยกัน แต่เนื่องจากผู้เรียนเป็นเด็กระดับชั้นประถมศึกษา จึงเล็งเห็นว่าเนื้อหาไม่ควรซับซ้อน ไม่ควรปลูกฝังหลักคุณธรรมมากเกินไป เพราะอาจส่งผลต่อความเข้าใจของผู้เรียนได้

เมื่อสำรวจบทเรียนที่ปรากฏเนื้อหาคุณธรรม 5 ประการ ตั้งแต่ 2 ประการขึ้นไป ผู้วิจัยพบการปรากฏร่วมกันของคุณธรรม 2 ประการ มีถึง 10 รูปแบบ ได้แก่ “เหริน-อี” “เหริน-หลี่” “เหริน-จื้อ” “เหริน-ซัน” “อี-หลี่” “อี-จื้อ” “อี-ซัน” “หลี่-จื้อ” “หลี่-ซัน” และ “จื้อ-ซัน” จำนวนบทของรูปแบบการปรากฏร่วมกันของคุณธรรมแต่ละรูปแบบข้างต้นมีการปรากฏรวมทุกชั้นปีตั้งแต่ 1 บทจนถึง 14 บท

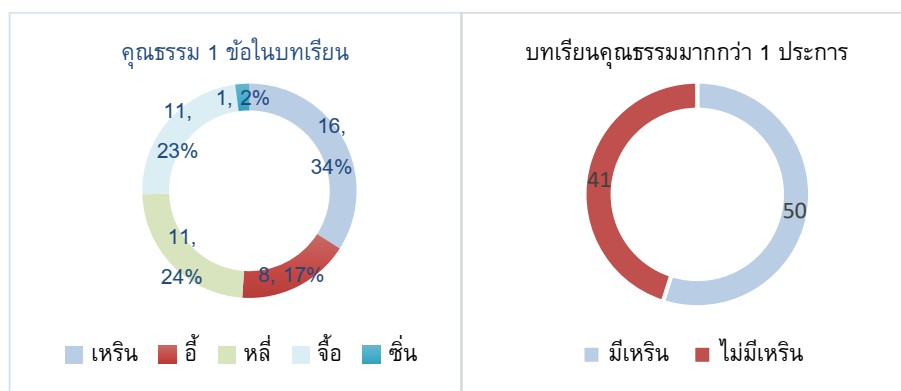
สำหรับการปรากฏร่วมกันของคุณธรรมจำนวน 3 ประการ มี 8 รูปแบบ ได้แก่ “เหริน-อี-หลี่” “เหริน-อี-ซัน” “เหริน-หลี่-จื้อ” “เหริน-หลี่-ซัน” “เหริน-จื้อ-ซัน” “อี-หลี่-จื้อ” “อี-หลี่-ซัน” และ “หลี่-จื้อ-ซัน” จำนวนบทของรูปแบบการปรากฏร่วมกันของคุณธรรมแต่ละรูปแบบมีตั้งแต่ 1 บทถึง 6 บท

สำหรับการปรากฏร่วมกันของคุณธรรมจำนวน 4 ประการ ซึ่งปรากฏเฉพาะในตำราระดับประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 4 เท่านั้น แบบการจับกลุ่มจำนวน 3 รูปแบบ ได้แก่ “เหริน-อี-หลี่-จื้อ” จำนวน 2 บท “เหริน-อี-หลี่-ซัน” จำนวน 2 บท และ “เหริน-อี-จื้อ-ซัน” จำนวน 4 บท

จากข้อมูลเชิงสถิติข้างต้น “เหริน” มีการปรากฏในความถี่ที่สูงมาก ในบทเรียนประเภทที่ปรากฏคุณธรรม 1 ประการ “เหริน” มีความถี่สูงสุดเมื่อเทียบกับคุณธรรมข้ออื่น ๆ และเมื่อพิจารณารูปแบบการปรากฏในบทที่ปรากฏคุณธรรมมากกว่า 1 ประการ สามารถจัดกลุ่มรูปแบบการปรากฏโดยใช้ “เหริน” เป็นเกณฑ์ได้จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มี “เหริน” เป็นองค์ประกอบ และกลุ่มที่ไม่มี “เหริน” เป็นองค์ประกอบ โดยสัดส่วนระหว่าง 2 กลุ่มนี้แสดงดังแผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 5

สัดส่วนการปรากฏของ “เหริน” ในบทเรียน

แผนภูมิที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ความถี่ของจำนวนบทที่ปรากฏ “เหริน” มาสูงสุดในบรรดาคุณธรรม 5 ประการ ไม่ว่าจะปรากฏในบทนั้น ๆ โดยเฉพาะ หรือปรากฏร่วมกับคุณธรรมประการอื่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า “เหริน” เป็นหัวใจสำคัญของคุณธรรม 5 ประการ ที่เป็นรากฐานของมนุษย์ ตลอดจนสามารถนำมาเชื่อมโยงร่วมกับคุณธรรมประการอื่น ๆ ได้

5. อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่าตำราเรียนภาษาจีนระดับประถมศึกษา หวาเหินตู้เปิ่น (華文讀本) ซึ่งใช้ในประเทศไทยช่วงทศวรรษที่ 1960 มีบทเรียนที่ปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ (五常) ครบทุกประการ ได้แก่ เหริน (仁) อี้ (義) หลี่ (禮) จื่อ (智) และซิน (信) โดยสัดส่วนของบทเรียนที่มีเนื้อหาสำหรับการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ คิดเป็นร้อยละ 50 ของบทเรียนทั้งหมด ซึ่งในบรรดาคุณธรรม 5 ประการ นั้น “เหริน” นับว่ามีความโดดเด่นที่สุด สะท้อนให้เห็นจุดประสงค์ของคณะผู้แต่งตำราที่มีแนวคิดสอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญาขงจื๊อ หากพิจารณาเนื้อหาของ “เหริน” แล้ว พบว่า ในอดีตสื่อถึงคุณธรรมเฉพาะระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้บังคับบัญชา ต่อมาในยุคนั้นจึงมีการปรับเปลี่ยนไป ดังที่ ศรัณยู อรุณขจรศักดิ์ (ม.ป.ป.) รายงานว่า “เหริน” เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความรัก ความห่วงใยเอื้ออาทรหรือเมตตาธรรม-กรุณาธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเริ่มตั้งแต่คนภายในครอบครัวและขยายวงกว้างไปสู่ชุมชนเป็นลำดับ ต่อมาเมื่อก้าวเข้าสู่ยุคจีนกั๋วตอลอดจนนักปรัชญาขงจื๊อในสมัยราชวงศ์ซ่ง-หมิงขยายวงของเมตตาธรรมนี้ไปสู่สรรพสิ่งในธรรมชาติทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งเนื้อหาในตำราสอนภาษาจีนชุดหวาเหินตู้เปิ่นนี้ มีการเรียบเรียงเนื้อหาสำหรับปลูกฝัง “เหริน” ได้อย่างเป็นลำดับ โดยเริ่มปลูกฝังให้นักเรียนรักและเอื้ออาทรต่อคนในครอบครัว ต่อคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็นลำดับ เช่น ครูอาจารย์ เพื่อนนักเรียน เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ (เจ้าหน้าที่ดับเพลิง) เป็นต้น ปลูกฝังให้มีเมตตาต่อสัตว์ต่าง ๆ เช่น สุนัข แมว แพะ แมลง วัว เป็นต้น พี่พราหมณ์ทุกคนก็ได้รับความเมตตาด้วยการดูแลทะนุถนอม ไม่ควรทำลาย สำหรับคุณธรรมด้านอื่น ๆ อีกสี่ประการ จะมีการปลูกฝังควบคู่ไปกับ “เหริน” ผ่านเนื้อหาที่มีระดับความซับซ้อนจากน้อยไปมากตามลำดับ ซึ่งสามารถอนุมานได้ว่า ผู้แต่งตำรามีจุดประสงค์ที่จะวางรากฐานให้นักเรียนได้พัฒนาไปเป็นมนุษย์ที่มีคุณธรรม 5 ประการ เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต

การปลูกฝังคุณธรรมเหล่านี้สอดคล้องกับ T. Wang (2019) ที่ชี้บ่งว่า หนังสือเรียนภาษาจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีบรรจุเนื้อหาด้านศีลธรรมและวัฒนธรรมควบคู่กับบทเรียนภาษาเพื่อธำรงเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

ผลการวิเคราะห์ยังพบว่า ในชั้นปีแรก (ประถมศึกษาปีที่ 1) มีแนวโน้มปลูกฝัง “เหริน” และ “หลี่” ก่อนเพื่อสร้างพื้นฐานด้านเมตตาธรรม การุณยธรรมและควมมีระเบียบวินัย จากนั้นเมื่อผู้เรียนศึกษาในระดับชั้นปีที่สูงขึ้น จึงเพิ่มการปลูกฝัง “อี้” และ “ซิน” ซึ่งสัมพันธ์กับหลักการพัฒนาคุณธรรมตามวัย (moral development) ของเพียเจต์ (Piaget, 1932) และ โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1981) ที่อธิบายว่า เด็กเล็กจะเรียนรู้

จากความสัมพันธ์ใกล้ชิด (เช่น ครอบครัว) ก่อน จึงค่อยพัฒนาไปสู่การเข้าใจเรื่อง “ความถูกต้องยุติธรรม” และ “ความจริงใจ” ในลำดับถัดไป

การที่ตำราเรียนชุดนี้ผลิตและใช้สำหรับสอนภาษาจีนในบริบทที่รัฐบาลไทยควบคุมการสอนภาษาจีนอย่างเข้มงวด แต่ยังคงสามารถปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการได้นั้น แสดงให้เห็นถึงการคงไว้ซึ่งการปลูกฝังคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาใหญ่ที่เป็น “รากฐานทางวัฒนธรรม” ของชาวจีนโพ้นทะเลในไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Q. Wang & Lee (2025) ที่ยืนยันว่าสื่อการสอนภาษาจีนไม่ได้เพียงสอนภาษาทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือทางอุดมการณ์เพื่อปลูกฝังตัวตน สร้างอัตลักษณ์ ตลอดจนเพื่อธำรงเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย

6. สรุป

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า ตำราเรียน หวาเหวินตู้เป็น (華文讀本) นอกจากทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ด้านภาษาจีนแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ อันเป็นหลักจริยธรรมสำคัญของปรัชญาขงจื๊อแก่เยาวชนเชื้อสายจีนในไทยในช่วงเวลาหนึ่ง การสอดแทรกคุณธรรมเหล่านี้ในเนื้อหาของตำราเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 เป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอนและเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน โดยเฉพาะการเน้นคุณธรรม “เหริน” ที่สอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญาขงจื๊อที่ปรากฏในคัมภีร์เมิ่งจื๊อ บรรพหลี่โหลวเซี่ย คือ “ผู้มีเมตตาต่อรักผู้อื่น” (“仁者愛人” 《孟子・離婁下》) (Mencius, n.d.)

ทั้งนี้ ผลการศึกษายังเปิดพื้นที่ทางวิชาการสำหรับการศึกษาต่อไปในอนาคต อาทิ การศึกษาแนวคิดของตำราเรียนจีนรุ่นใหม่ในประเทศไทย หรือการเปรียบเทียบกับตำราเรียนจีนในอดีตกับปัจจุบันในประเทศไทย

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมอยู่ผ่านบทเรียนในตำราเรียนภาษาจีนระดับประถมชุด หวาเหวินตู้เป็นที่ใช้ในประเทศไทยช่วงทศวรรษ 1960 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต คือ ศึกษาเปรียบเทียบตำราเรียนของประเทศอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ตำราเรียนของกลุ่มชาวจีนในมาเลเซีย สิงคโปร์ หรือเวียดนาม เพื่อศึกษาความแตกต่างด้านแนวคิด คุณธรรม และวาทกรรมทางวัฒนธรรมที่สื่อผ่านบทเรียนภาษาจีนในบริบททางการเมืองและสังคมที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2509ก). แบบสอนอ่านภาษาจีน หวาเหวินตุ้เป็น เล่ม ๑ ตอนต้น ชั้น ประถมปีที่ ๑ (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2509ข). แบบสอนอ่านภาษาจีน หวาเหวินตุ้เป็น เล่ม ๒ ตอนกลาง ชั้นประถมปีที่ ๒ (พิมพ์ครั้งที่ 1). โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2510). แบบสอนอ่านภาษาจีน หวาเหวินตุ้เป็น เล่ม ๓ ตอนต้น ชั้น ประถมปีที่ ๓ (พิมพ์ครั้งที่ 1). โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2511ก). แบบสอนอ่านภาษาจีน หวาเหวินตุ้เป็น เล่ม ๒ ตอนต้น ชั้น ประถมปีที่ ๒ (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2511ข). แบบสอนอ่านภาษาจีน หวาเหวินตุ้เป็น เล่ม ๔ ตอนต้น ชั้น ประถมปีที่ ๔ (พิมพ์ครั้งที่ 1). โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2513). แบบสอนอ่านภาษาจีน หวาเหวินตุ้เป็น เล่ม ๑ ตอนกลาง ชั้น ประถมปีที่ ๑ (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2514). แบบสอนอ่านภาษาจีน หวาเหวินตุ้เป็น เล่ม ๓ ตอนกลาง ชั้น ประถมปีที่ ๓ (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2517ก). แบบสอนอ่านภาษาจีน หวาเหวินตุ้เป็น เล่ม ๑ ตอนปลาย ชั้นประถมปีที่ ๑ (พิมพ์ครั้งที่ 7). โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2517ข). แบบสอนอ่านภาษาจีน หวาเหวินตุ้เป็น เล่ม ๒ ตอนปลาย ชั้นประถมปีที่ ๒ (พิมพ์ครั้งที่ 5). โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2519ก). แบบสอนอ่านภาษาจีน หวาเหวินตุ้เป็น เล่ม ๓ ตอนปลาย ชั้นประถมปีที่ ๓ (พิมพ์ครั้งที่ 5). โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2519ข). แบบสอนอ่านภาษาจีน หวาเหวินตุ้เป็น เล่ม ๔ ตอนกลาง ชั้นประถมปีที่ ๔ (พิมพ์ครั้งที่ 4). โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2519ค). แบบสอนอ่านภาษาจีน หวาเหวินตุ้เป็น เล่ม ๔ ตอนปลาย ชั้นประถมปีที่ ๔ (พิมพ์ครั้งที่ 5). โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.
- คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน. (2543). เกณฑ์การถ่ายถอดเสียงภาษาจีน แมนดารินด้วยอักษรวิธีไทย. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชูจวินหยวน. (2564). เรื่องเล่า อี้ (ครองธรรม) (กนกพร นุ่มทอง, ผู้แปล). สมาคมเผยแผ่คุณธรรม เต็กก่า จีจินเกาะ. (ต้นฉบับพิมพ์ปี 2008).
- เพ็ญพิสุทธิ์ อินทริมย์. (2550). การควบคุมโรงเรียนจีนของรัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองถึง สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2475 - 2487). วารสารประวัติศาสตร์, 2550, 100-118.

- ศรีญา อรุณขจรศักดิ์. (ม.ป.ป.). *ปรัชญาสำนักขงจื้อ/Confucianism: สารานุกรมปรัชญาออนไลน์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2568, จาก <http://www.parst.or.th/philospedia/confucianism.html#31>
- อมร ทองสุก. (2566). *คัมภีร์หลุนอวี่ The Analects of Confucius คัมภีร์แห่งแดนมังกร* (พิมพ์ครั้งที่ 4, ฉบับปรับปรุง). ชูณหวัดร.
- Dong, Z. (n.d.). Chunqiu fanlu [The luxuriant dew of the spring and autumn annals]. *Chinese Text Project*. Retrieved June 25, 2025, from <https://ctext.org/chun-qiu-fan-lu>
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. Longman.
- Kohlberg, L. (1981). *The philosophy of moral development: moral stages and the idea of justice*. Harper & Row.
- Mencius. (n.d.). *Mengzi: Gong Sun Chou I* [公孫丑上]. Chinese Text Project. Retrieved June 25, 2025, from <https://ctext.org/mengzi/gong-sun-chou-i>
- Piaget, J. (1932). *The moral judgment of the child*. Harcourt.
- Suzuki, K. (1996). Characteristics of Chinese schools in Thailand after World War II. *Comparative Education*, 22, 113-125, 211. <https://doi.org/10.5998/jces.1996.113>
- Wang, Q., & Lee, D. B. (2025). Chinese nationalism portrayed in textbooks designed for ethnic Korean students. *Cogent Education*, 12(1), Article 2456439. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2025.2456439>
- Wang, T. (2019). *Research on the Development of Chinese Education in Thailand in the 20th Century* [Master's thesis, Huachiew Chalermprakiet University]. Huachiew Archiving System (HAS). <https://has.hcu.ac.th/jspui/handle/123456789/704>
- Zeng, M. (2023). *Research on Chinese language education policy and Chinese language education development in Thailand* [Master's thesis, Chulalongkorn University]. Chula Digital Collections. <https://doi.org/10.58837/CHULA.IS.2023.5>